

การพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน :
กรณีศึกษาบ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี*
SUSTAINABLE COMMUNITY WELL - BEING DEVELOPMENT THROUGH
CONTEXT - BASED APPLICATION : A CASE STUDY OF BAN HUAI NUMNUAK,
SUAN PHUENG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

นิภาวรรณ เจริญลักษณ์*, นริศรา กรุดนาค, เรืองวิทย์ นิลโคตร

Nipawan Charoenlak, Narisara Krudnak, Reongwit Nilkote

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chombueng Rajaphat University, Ratchaburi, Thailand

*Corresponding author Email: ncharoenlak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน กรณีศึกษาบ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และ 2) นำเสนอข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยใช้บริบทเป็นฐาน ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน ประเด็นการสนทนากลุ่ม มีขั้นตอน ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้นำและสมาชิกชุมชนที่เป็นมีส่วนร่วมในการทำงานส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 12 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชนหรือผู้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 10 คน และการศึกษาความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมสุขภาพชุมชนและคุณภาพชีวิต จำนวน 3 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการถอดบทเรียน การสังเคราะห์เชิงเนื้อหา ตรวจสอบด้วยเทคนิคสามเส้า และนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐานสู่ความยั่งยืน ประกอบด้วย 5 ข้อ คือ 1.1) การพัฒนาร่วมมือกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่น 1.2) สนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ 1.3) จัดการความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นองค์ความรู้ให้กับชุมชน 1.4) พัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และ 1.5) สนับสนุนกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการกิจกรรมสาธารณะด้านการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน 2) แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยใช้บริบทเป็นฐาน พบว่า แนวทางที่ 1 การพัฒนาแกนนำจิตอาสาทำงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน แนวทางที่ 2 การบูรณาการการสื่อสารสุขภาพที่มีความต่อเนื่อง แนวทางที่ 3 การบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน และแนวทางที่ 4 การพัฒนาร่วมมือกับเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตจากภายนอกชุมชน

คำสำคัญ: สุขภาวะชุมชน, การพัฒนาอย่างยั่งยืน, การประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน

Abstract

The objectives of this research paper are: 1) to study sustainable community well - being development through context-based applications; Case Study of Ban Huai Numnuak, Suan Phueng

* Received March 2, 2024; Revised March 20, 2024; Accepted March 26, 2024

District, Ratchaburi Province, and 2) to propose guidelines for sustainable community well - being development through context - based applications. It is qualitative research that collects data using questionnaires and assessments. Group discussion issues include the following steps: Document studies, interviews with 12 leaders and community members involved in health promotion work, in-depth interviews with 10 community leaders or health promotion participants, and opinion studies from 3 experts related to community health promotion and quality of life. Data analysis with lessons learned and content analysis. Examine with triangular techniques and present descriptively. The results of the research showed that 1) sustainable community well -being development through context-based application consists of 5 items: 1.1) developing cooperation with local educational institutions, 1.2) supporting, promoting and facilitating community members to learn, 1.3) managing local cultural knowledge to be a body of knowledge for the community, 1.4) developing activities to promote well - being, and 1.5) supporting community organizations to carry out public activities on promoting well - being in the community. 2) guidelines for promoting sustainable community well - being development through context - based application. It was found that guideline 1: development of volunteer leaders working to promote community health. Guideline 2: integration of continuous health communication. Guideline 3: integrating health promotion activities in line with the community's way of life, and the 4th guideline: developing cooperation with health and quality of life promotion networks from outside the community.

Keywords: Community Well - being, Sustainable Development, Context-Based Application

บทนำ

การมีสุขภาวะที่ดีและมีสุขอนามัยดีหรือตามความหมาย คือ “การอยู่ดีกินดี” ของประชาชนเป็นลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญของของคนไทย แต่ปัจจุบันสถานการณ์ปัญหาสุขภาพ การสาธารณสุข และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น มลพิษทางอากาศ โรค NCDS ใช้ชีวิตใหญ่ระบดที่อยู่อาศัยไม่เอื้ออำนวย เชื้อดื้อยา อีโบลาและโรคอันตราย สาธารณสุขพื้นฐานที่ไม่ได้มาตรฐาน ปฏิเสธวัคซีนใช้เลือดออก และเชื้อเอชไอวี แม้ว่ายุคปัจจุบันการพัฒนาทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์การแพทย์จะถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องแต่ตามสภาพความเป็นจริงยังมีประชากรจำนวนมากในหลายพื้นที่ทั่วโลกต่างก็ยังคงเผชิญกับปัญหาสุขภาพและระบบสาธารณสุขที่ไม่ได้มาตรฐาน (Hfocus, 2019) ความสำคัญดังกล่าวสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ที่มุ่งส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะและความเป็นอยู่ที่ดีของคนไทย การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดีโดยการส่งเสริมการสร้างความรู้ด้านสุขภาวะ การป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาวะการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดี การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัยสนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดีและการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างสุขภาวะที่ดีในทุกพื้นที่ (ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) สุขภาพเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการทุก ๆ ด้านในตัวบุคคล สุขภาพ ถือเป็นรากฐานที่สำคัญของชีวิตปัจจุบัน สุขภาพตามความหมายพื้นฐาน คือ ต้องครอบคลุมมิติที่สำคัญทั้งมิติทางกาย ทางใจ ทางสังคม และจิตวิญญาณ (ปัญญา) สอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก ได้ให้ความหมายไว้ในธรรมนูญขององค์การอนามัยโลกไว้ว่า สุขภาพหมายถึงสภาวะแห่งความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจ รวมถึงการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข โดยไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่การปราศจากโรคและปราศจากการทุพพลภาพเท่านั้น นอกจากนี้ปัจจุบัน

การสร้างเสริมสุขภาพไม่เป็นเพียงระบย่อยของระบบสุขภาพแต่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาระบบสุขภาพสู่เป้าหมายในภาพรวมองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาสุขภาพและระบบสุขภาพจึงไม่ใช่เรื่องของระบบการแพทย์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องความร่วมมือกันของสังคม คนในชุมชนจึงจำเป็นต้องร่วมสร้างค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับสุขภาพด้วยการสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อให้บุคคลมีสุขภาพที่แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ด้วยการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย และเอื้อต่อการมีสุขภาพดีสามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพ ร่วมสร้างวัฒนธรรมของการดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และร่วมกันสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข

บริบทของพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรีตั้งอยู่ในชายขอบ ของจังหวัดราชบุรี มีอาณาเขตติดกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทยพม่าประชาชนในพื้นที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ อาชีพรับจ้างทั่วไป และประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ ฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีบางส่วนมีฐานะยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเอดส์ ต้องได้รับความช่วยเหลือขั้นพื้นฐานจากรัฐทั้งด้านเงินเลี้ยงชีพ สาธารณสุข และการส่งเสริมอาชีพ (เทศบาลตำบลสวนผึ้ง, 2561) ในส่วนของบ้านห้วยน้ำหนัก ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โดยสภาพพื้นที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากในตัวอำเภอสวนผึ้ง การเดินทางไปรับบริการส่งเสริมสุขภาพเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้น การดูแลสุขภาพยังเป็นในลักษณะการพึ่งพาตนเอง แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับเริงวิชัย นิลโคตร และคณะ ได้ศึกษา กิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาสุขภาพชุมชน โดยประยุกต์ใช้บริบทชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย 5 กิจกรรมหลัก คือ การสืบค้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน การพัฒนากิจกรรมบนฐานของสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมการพบกันและเสริมศักยภาพกลุ่ม กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางกาย และกิจกรรมการสืบสานประเพณี และวัฒนธรรม (เริงวิชัย นิลโคตร และคณะ, 2565) อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่ยังคงมีความต้องการความรู้และแนวทางการจัดการสุขภาพของตนเองให้เท่าทันกับสถานการณ์และการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับบริบทของตนเอง

จากความเป็นมาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน : กรณีศึกษาบ้านห้วยน้ำหนักอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรีตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพชุมชนและคุณภาพชีวิตที่ดีโดยได้ศึกษาบทเรียนจากกรณีศึกษาในระดับชุมชนเพื่อนำเสนอถึงปรากฏการณ์ระดับชุมชนฐานราก และแนวทางการประยุกต์ใช้ให้กับชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียงกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน กรณีศึกษาบ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืนโดยใช้บริบทเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ทฤษฎีเป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Approach) โดยมุ่งหน่วยการศึกษาเพียงหน่วยเดียว (entity) เป็นแนวทางการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ช่วงต้นของการศึกษาเป็นการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยทบทวนเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการระบบสุขภาพชุมชน การพัฒนาชุมชน และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน การสัมภาษณ์ผู้นำและสมาชิกชุมชนที่เป็นมีส่วนร่วมในการทำงานส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 12 คน การสัมภาษณ์

เชิงลึกผู้นำชุมชนหรือผู้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 10 คน และการศึกษาความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมสุขภาพชุมชนและคุณภาพชีวิต จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 25 คน มีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) เป็นสมาชิกของชุมชนอย่างน้อย 3 ปี 2) มีส่วนร่วมกิจกรรมด้านการงานสุขภาพของชุมชน ร้อยละ 80 และ 3) ยินดีให้ข้อมูลตลอดการดำเนินการวิจัย โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพชุมชน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นแนวคำถามหลัก การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างได้กระจายตามบทบาทในชุมชน

ภาพที่ 1 การลงพื้นที่สนทนากลุ่ม และสังเกตการณ์พื้นที่เป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 3 สังเคราะห์โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุป โดยการแยกแยะข้อมูล วิเคราะห์เพื่อตีความและตรวจสอบด้วยเทคนิคสามเส้า

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการวิจัย

การศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน : กรณีศึกษาบ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี มีผลการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การพัฒนาสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน กรณีศึกษาบ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี จากการสัมภาษณ์ เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า

1. ด้านบริบทพื้นที่

จากการศึกษาพบว่า ภาพรวมของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี มีวิสัยทัศน์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี ดังนี้ “คุณภาพชีวิตที่ดี รักษาประเพณีวัฒนธรรม งามล้ำธรรมชาติ พัฒนาการค้าขายแดน แดนผ่านประชาคม” องค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 202,153 ตารางกิโลเมตร หรือ 126,343.75 ไร่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอสวนผึ้ง เป็นระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร และห่างจากที่ตั้งศาลากลางจังหวัดราชบุรี ประมาณ 65 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 167 กิโลเมตร สำหรับอาณาเขต ทิศเหนือ ติดต่อกับเทศบาลตำบลสวนผึ้ง - อำเภอสวนผึ้ง ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลท่าเคย และทิศตะวันตก ติดต่อกับเทือกเขาตะนาวศรีและสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า ด้านลักษณะภูมิประเทศ โดยสภาพพื้นที่ทั่วไปของตำบลจะมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มสลับกับภูเขา มีแม่น้ำภาชีไหลผ่าน ก่อนที่จะมาเป็นเขตปกครอง และรับผิดชอบของตำบลตะนาวศรี เดิมนั้นอยู่ในเขตการปกครองและรับผิดชอบของตำบลสวนผึ้ง ต่อมาเมื่อมีจำนวนราษฎรเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ทั่วถึง จึงได้ขอแบ่งแยกเขตการปกครองจากตำบลสวนผึ้งเป็นตำบลตะนาวศรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2531 ได้จัดตั้งเป็นสภาตำบลตะนาวศรี เมื่อ พ.ศ. 2538 และต่อมาได้ประกาศยกเลิกสภาตำบล เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540 ปัจจุบันตำบลตะนาวศรี

จึงประกอบด้วย หมู่บ้านทั้งหมด 7 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านสวนผึ้ง หมู่ที่ 2 บ้านท่ามะขามหมู่ที่ 3 บ้านห้วยม่วง หมู่ที่ 4 บ้านบ่อหวี หมู่ที่ 5 บ้านห้วยแห้ง หมู่ที่ 6 บ้านห้วยน้ำหนัก และหมู่ที่ 7 บ้านบ่อเกาบน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม บริบทของบ้านห้วยน้ำหนักโดยสภาพบริบทของพื้นที่จะประกอบอาชีพรับจ้างและเกษตรโดยทั่วไป การส่งเสริมและพัฒนาจะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป วิธีการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย พอเพียง การเจ็บป่วยเล็กน้อยจะพึ่งพาตนเอง และหากต้องการยาจะไปรับจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบล แต่จุดเด่นที่สำคัญ คือ การเป็นสังคมและวัฒนธรรมชนบทและมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติสูง การสื่อสารชุมชนจึงมีลักษณะเป็นไปแบบธรรมชาติและทั่วถึงกัน ดังการสนทนาสัมภาษณ์เชิงลึกว่า

“อยู่แบบชาวบ้าน ก็จะถึงกัน รู้จักกันทั้งหมด คนเข้าคนออก พึ่งพาอาศัยกันเป็นแบบชาวบ้าน และทำมาหากินแบบพอเพียงกัน” (ผู้นำชุมชนคนที่ 1, 2566)

“การดูแลสุขภาพ มีคุณหมอจากอนามัยให้คำปรึกษา และการขอยาตอนเจ็บป่วย หนัก ๆ ก็จะไปตัวอำเภอ ตอนนี้ทางจะสะดวกมากกว่าเดิม” (ผู้นำชุมชนคนที่ 2, 2566)

ในส่วนของการเมืองและการบริหารงานของพื้นที่ โดยสภาพพื้นที่อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี คณะผู้บริหาร สมาชิกสภา ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน ความขัดแย้งทางการเมืองระดับท้องถิ่นไม่รุนแรง องค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลางมีรายได้ที่จัดเก็บได้เองค่อนข้างน้อย งบประมาณส่วนใหญ่ได้รับการจัดสรรมาจากส่วนกลาง งบประมาณโดยรวมไม่เพียงพอต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้ครอบคลุมในทุกด้าน บุคลากรมีไม่เพียงพอกับภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนขาดเครื่องมือที่ทันสมัยสำหรับการบริการประชาชน และต้องมีการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่และงานบริการให้แก่บุคลากร ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภา พอสมควรประชาชนยังขาดความสนใจในการมีส่วนร่วมด้านการเมืองการปกครองและการบริหารหรือพัฒนาท้องถิ่น และยังขาดความเข้าใจระบบบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในการบริหารงาน หรือการติดต่อประสานงานอยู่บ่อยครั้ง ดังการสนทนากลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า

“ความเข้าใจของประชาชนต้องการพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐว่าจะช่วยได้ทั้งหมด แต่งบประมาณและศักยภาพก็ได้แค่บางส่วน ตัวนี้ต้องทำความเข้าใจให้กับประชาชน เพราะทุกกิจกรรมและโครงการก็ยังคงต้องใช้งบประมาณในการจัดการ” (ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคนที่ 1, 2566)

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นหน้าที่ที่หน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่จะต้องดูแลอยู่แล้ว ในระดับอำเภอก็จะมีคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องดูแลโดยการประสานงานและเชื่อมโยงกันตามความจำเป็น เช่น เทศบาล อบต. ที่ว่าการอำเภอ หรือเครือข่ายระดับอำเภอ เป็นต้น ซึ่งทุกองค์กรจะมีการประสานงานและเชื่อมโยงกันทั้งหมด

2. การพัฒนาสุขภาพชุมชน

จากการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า ภาพรวมของการดูแลสุขภาพระดับอำเภอภายใต้การทำงานเชื่อมประสานของเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอ (คป.สอ.สวนผึ้ง - บ้านคา) ซึ่งดูแลสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ทั้งหมด และมีกลไกการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพ และจุดมุ่งหมายภาพรวม คือ การเป็นอำเภอสุขภาพ และการที่พื้นที่อำเภอสวนผึ้งเป็นพื้นที่ที่มีภูมิประเทศที่สวยงาม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวในวันหยุดเป็นจำนวนมาก ภาพรวมของการส่งเสริมสุขภาพจึงจะดูแลในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง (ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคนที่ 2, 2566)

สำหรับการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐานสู่ความยั่งยืนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม สามารถสรุปได้ ดังนี้

2.1 การพัฒนาร่วมมือกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่น

กล่าวคือ การพัฒนาร่วมมือกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่นมีความสำคัญมากในการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น ด้านการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน การร่วมมือกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างทักษะและความรู้ในชุมชน ด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพและวิธีการดูแลตนเองที่สถาบันการศึกษาส่งเสริม ช่วยเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดทั้งชีวิต เป็นการร่วมมือกับสถาบันการศึกษาช่วยสร้างทางเลือกในการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพตลอดทั้งชีวิต และการเรียนรู้นี้สามารถทำให้ชุมชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพและการดูแลตนเองในทุก ๆ วัย และด้านการสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เป็นการร่วมมือกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่นส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมและการคิดสร้างสรรค์ในชุมชน และ การให้โอกาสในการทดลองและสร้างโครงการที่เน้นการพัฒนาสุขภาพชุมชน กล่าวได้ว่า การพัฒนาร่วมมือกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่นมีผลต่อการส่งเสริมสุขภาพชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างหลากหลายและครอบคลุมทุกระดับอายุและกลุ่มคนในชุมชน นอกจากนี้แล้วยังเป็นการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะที่ได้จากสถาบันการศึกษาช่วยเสริมสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนทางด้านสุขภาพอีกด้วย

2.2 สนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้

กล่าวคือ สามารถส่งเสริมและพัฒนาชุมชนสู่มิติอื่น ๆ ประกอบด้วย ด้านการเพิ่มมูลค่าของบุคลากรในชุมชน เป็นการการให้โอกาสในการเรียนรู้ช่วยเพิ่มมูลค่าของบุคลากรในชุมชน การมีความรู้ทั้งทางทฤษฎีและทักษะทางปฏิบัติทำให้สมาชิกในชุมชนมีความสามารถและทักษะในการแก้ปัญหาและการพัฒนาชุมชนเอง ด้านการสร้างสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นการสนับสนุนการเรียนรู้สร้างสังคมที่เรียนรู้และพัฒนาขึ้นทุกวัน การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกชุมชนทำให้การเรียนรู้ที่เป็นรูปแบบและหลากหลายด้านเสริมสร้างทักษะด้านสุขภาพ เป็นการการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพช่วยเสริมสร้างทักษะด้านสุขภาพของสมาชิก และการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นการฝึกทักษะทางสุขภาพและการดูแลตนเอง และด้านการเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ทำให้มีการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมชุมชน การส่งเสริมการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ทำให้มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์ที่เข้มแข็งในชุมชน สรุปได้ว่า การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในชุมชนให้เรียนรู้เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการพัฒนาสุขภาพชุมชนและการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของทุกระดับในชุมชน การเรียนรู้ที่มีการสนับสนุนและการเปิดโอกาสทำให้ชุมชนมีความสามารถและเข้มแข็งในการเปลี่ยนแปลงสู่สุขภาพที่ดีและยั่งยืนได้

2.3 จัดการความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นองค์ความรู้ให้กับชุมชน

จุดเด่นสะท้อนให้เห็นมิติต่าง ๆ คือ ด้านการเสริมสร้างสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงในชุมชน การจัดการความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นช่วยสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน การมีองค์ความรู้ท้องถิ่นทำให้สมาชิกในชุมชนเชื่อมโยงกันและรู้จักกันมากขึ้น ด้านส่งเสริมการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมเป็นการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมทำให้ชุมชนมีเอกลักษณ์และความเป็นตัวของตนเอง และการสนับสนุนและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นช่วยในการสืบทอดประเพณีและความเชื่อต่อไป ด้านสนับสนุนความรู้และการเรียนรู้เป็นการจัดการความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นแหล่งที่ทรงคุณค่าในการสนับสนุนการเรียนรู้ การให้ความสำคัญในการสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านสร้างความสามารถในการแก้ปัญหา การมีความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นทำให้ชุมชนมีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของตน การนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นที่และการดำเนินชีวิตในทุก ๆ ด้าน

2.4 พัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ

สามารถพัฒนาสุขภาพชุมชน เช่น ด้านส่งเสริมสุขภาพ การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพชุมชน ช่วยส่งเสริมการออกกำลังกายและการทำกิจกรรมทางกายในชุมชน กิจกรรมด้านสุขภาพช่วยลดความเสี่ยงต่อโรคร้ายแรงและส่งเสริมการดูแลสุขภาพที่ดี ด้านการสร้างชุมชนที่มีความสัมพันธ์ดี การมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพชุมชนช่วยสร้างความเข้มแข็งทางสังคมและสังคมศาสตร์ในชุมชน การทำกิจกรรมร่วมสร้างส่งเสริมความสัมพันธ์และความเข้มแข็งของชุมชน และด้านสร้างประสบการณ์ทางสังคม กล่าวคือ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพชุมชนช่วยสร้างโอกาสในการทำกิจกรรมทางสังคมและสร้างประสบการณ์ที่ดีในชุมชน การสร้างประสบการณ์ทางสังคมทำให้ชุมชนมีทัศนคติและวัฒนธรรมที่สมดุลและสร้างความสุข กล่าวได้ว่า การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพชุมชนมีผลทำให้ชุมชนมีสุขภาพที่ดีและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งทางด้านสังคม สุขภาพ และเศรษฐกิจในระยะยาว

2.5 สนับสนุนกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการกิจกรรมสาธารณะ

ด้านการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน สามารถส่งเสริมสุขภาพชุมชนได้ เช่น ด้านการแบ่งปันทรัพยากร กลุ่มองค์กรชุมชนที่ร่วมมือกันสามารถแบ่งปันทรัพยากรทั้งทางมนุษย์และทางวัสดุ เช่น ความรู้ ทักษะ และงบประมาณ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมสุขภาพในชุมชน ด้านเพิ่มศักยภาพและทักษะ เป็นการร่วมมือกับกลุ่มชุมชนช่วยเพิ่มศักยภาพและทักษะของสมาชิกในชุมชน ทั้งทางด้านการจัดการและทักษะทางชีวิต การสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนสุขภาพ การมีกลุ่มองค์กรชุมชนที่สนับสนุนการสร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยกิจกรรมสุขภาพช่วยส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีในชุมชน และด้านการสร้างมิติวัฒนธรรม การมีกลุ่มองค์กรชุมชนช่วยสร้างมิติวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยคุณค่าทางสังคมและทางวัฒนธรรม ที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีในชุมชน และเป็น การสนับสนุนกลุ่มองค์กรชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะด้านการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชนมีผลทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งทางด้านสังคม สุขภาพ และเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างสัมพันธ์แบบองค์รวมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืนโดยใช้บริบทเป็นฐานจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า มีข้อเสนอ ดังนี้

แนวทางที่ 1 การพัฒนาแกนนำจิตอาสาทำงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน เป็นการขับเคลื่อนความเข้มแข็งของชุมชนทั้งหลายในด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิต และช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว ตัวอย่างกิจกรรม เช่น การสนับสนุนการฟื้นฟูทางสังคม การจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการฟื้นฟูทางสังคมและจิตใจของประชากรในชุมชน เช่น การจัดโครงการบำเพ็ญบุญสำหรับผู้ที่สูญเสียงานหรือการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็งและร่วมมือกัน การส่งเสริมการศึกษาสุขภาพ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาสุขภาพในชุมชน เช่น การจัดอบรมการป้องกันโรคและการดูแลสุขภาพในชุมชนหรือการสร้างสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพสำหรับประชากรท้องถิ่น การสนับสนุนกิจกรรมสร้างอาชีพทางสุขภาพ การจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาอาชีพทางสุขภาพให้แก่ประชากรในชุมชน เช่น การจัดโครงการฝึกอบรมทักษะเพื่อการทำงานในสายอาชีพทางสุขภาพและการจัดทำเครื่องมือสำหรับการตรวจสอบสุขภาพพื้นฐานในชุมชน

แนวทางที่ 2 การบูรณาการการสื่อสารสุขภาพที่มีความต่อเนื่อง เป็นการบูรณาการการสื่อสารสุขภาพที่มีความต่อเนื่องช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพถูกแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง ทำให้บุคคลสามารถเข้าถึงข้อมูลสุขภาพที่ถูกต้องและมีคุณภาพได้ และเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสนับสนุนสุขภาพและคุณภาพชีวิตของชุมชนในทั้งระยะสั้นและระยะยาว ตัวอย่าง เช่น โครงการสุขภาพชุมชน การจัดกิจกรรมเชิงสุขภาพชุมชนเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกายและการทำกิจกรรมที่เพื่อสุขภาพ เช่น การจัดกิจกรรมวิ่งสำหรับชุมชนทุกวันอาทิตย์หรือการแจกแพ็คเกจอาหารสุขภาพให้กับประชากรในพื้นที่ที่มีความต้องการ การสร้างพื้นที่สำหรับการออกกำลังกาย การสร้างสนามกีฬาหรือสวนสาธารณะที่มีอุปกรณ์ออกกำลังกายต่าง ๆ เพื่อให้ประชากรในชุมชนมีสถานที่สะดวกสบายในการออกกำลังกาย

กายและเพิ่มคุณภาพชีวิตการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ: การสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมกับการออกกำลังกายและการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในวัยที่ค่อย ๆ มา เป็นต้น

แนวทางที่ 3 การบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน เป็นการทำให้กิจกรรมเหล่านั้นเข้าถึงและเข้าช่วยกับความต้องการและวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้น และส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนเป็นก้าวสำคัญในการสร้างสุขภาพชุมชนที่แข็งแรงและยั่งยืนในระยะยาว ตัวอย่างกิจกรรม เช่น การจัดกิจกรรมอาหารและสุขภาพ การจัดกิจกรรมเชิงสุขภาพที่เน้นการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นและสมาชิกในชุมชนในการทำอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ เช่น การสร้างสวนผักชุมชน หรือการจัดเรียนการทำอาหารที่เหมาะสมกับสภาพอากาศและสภาพดินในพื้นที่ การจัดกิจกรรมออกกำลังกายสำหรับชุมชน การจัดกิจกรรมออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมเดินเพื่อชมวิวธรรมชาติหรือการจัดกิจกรรมการเต้นที่ใช้เพลงและการเต้นที่เป็นที่นิยมในพื้นที่ การสร้างศูนย์กลางสุขภาพชุมชน การสร้างศูนย์กลางสุขภาพชุมชนที่มีบริการที่ตอบสนองความต้องการและวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่ เช่น ศูนย์ออกกำลังกายชุมชนหรือศูนย์สุขภาพชุมชนที่มีการให้บริการการตรวจสุขภาพประจำปี และการปรึกษาเรื่องสุขภาพ การเสริมสร้างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น เช่น การจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับการทำความสะอาดสิ่งแวดล้อม การปลูกต้นไม้ หรือการจัดโครงการลดการใช้พลาสติกเพื่อส่งเสริมสุขภาพของชุมชนและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว เป็นต้น

แนวทางที่ 4 การพัฒนาร่วมมือกับเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตจากภายนอกชุมชน เป็นการแบ่งปันทรัพยากรและความรู้ทางด้านสุขภาพระหว่างชุมชนที่เชื่อมโยงกัน ทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ภายนอก และส่งเสริมสุขภาพที่มีการร่วมมือและร่วระหว่างชุมชนและนิสิตศึกษา มีผลทำให้ชุมชนมีความสามารถในการดำเนินการรักษาสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

อภิปรายผล

ความสำคัญของระบบสุขภาพะชุมชนมุ่งเพื่อการมีสุขภาพที่ดีและมีสุขอนามัยดีทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงสภาพการสาธารณสุขของประชาชนไทยมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในเชิงพื้นที่ของชุมชน สร้างประสบการณ์ที่เป็นที่ยอมรับในการพัฒนาสุขภาพที่เป็นที่น่าอยู่ของประชาชนในทุกพื้นที่ ผลการศึกษาอภิปรายได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ 1 ศึกษาการพัฒนาสุขภาพะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน กรณีศึกษาบ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า การปรับปรุงสภาพสุขภาพของชุมชนโดยการทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาท้องถิ่น การสนับสนุนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชน การจัดการความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และการสนับสนุนกลุ่มองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการสร้างสุขภาพชุมชนที่ยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ เรืองวิทย์ นิลโคตร และคณะ ได้ศึกษากิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาสุขภาพะชุมชนโดยประยุกต์ใช้บริบทชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย 5 กิจกรรมหลัก คือ การสืบค้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน การพัฒนากิจกรรมบนฐานของสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมการพบกันและเสริมศักยภาพกลุ่ม กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพะทางกาย และกิจกรรมการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม (เรืองวิทย์ นิลโคตร และคณะ, 2565) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เรมวาล นันทศุภวัฒน์ และคณะ ได้ศึกษาการพัฒนาสุขภาพะชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลไชยสถาน พบว่า ความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีผู้นำที่แข็งแกร่งที่เข้าใจและเห็น ความสำคัญของสุขภาพะตำบลของตนเอง มีความเสียสละอดทน เพื่อชุมชน รวมทั้งมีการทำงานเป็นทีม และสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้และพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นจะต้องมีจุดยืนและความต่อเนื่องใน

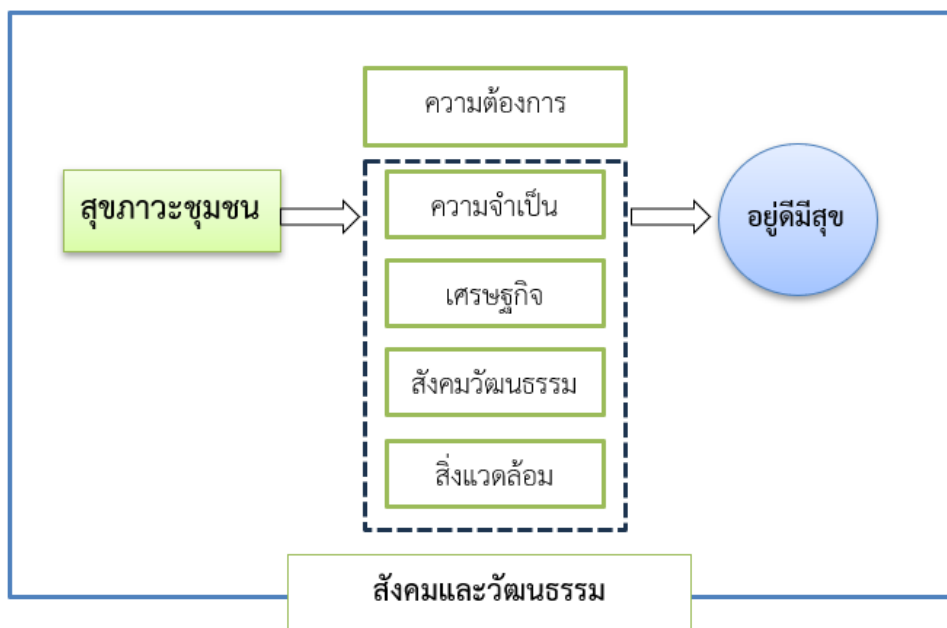

นโยบายด้านการพัฒนาระบบ สุขภาพของตำบล โดยมุ่งประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก อภิปรายได้ว่าความยั่งยืนของสุขภาพชุมชนจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีผู้นำที่แข็งแกร่งที่เข้าใจและเห็นความสำคัญของสุขภาพ มีการทำงานเป็นทีม และสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้และพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน (เรมวอล นันทศุภวัฒน์ และคณะ, 2555)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยใช้บริบทเป็นฐานพบว่า แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยใช้บริบทเป็นฐาน ประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ การพัฒนาแกนนำจิตอาสาทำงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน การบูรณาการการสื่อสารสุขภาพที่มีความต่อเนื่อง การบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน และการพัฒนาร่วมมือกับเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตจากภายนอกชุมชน ผลการศึกษาสอดคล้องกับ ณัชชภัทร พานิช และคณะ ได้ศึกษายุทธศาสตร์การจัดการระบบสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน พบว่า มีปัจจัยด้านคน ทุน และความรู้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปสู่การจัดการกระบวนการเรียนรู้ทางด้านสุขภาพในชุมชน โดยใช้แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและภาคีเครือข่ายให้การสนับสนุน มีการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาหนุนเสริม การจัดการระบบสุขภาพชุมชนภายใต้องค์ประกอบทางด้านทีมสุขภาพ ซึ่งมีนักจัดการสุขภาพชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานในชุมชน การมีทรัพยากรและทุนในการบริหารจัดการ การเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมสุขภาพชุมชน การมีแผนสุขภาพชุมชนที่ดี มีภาคีเครือข่ายและการขยายเครือข่ายร่วมกัน มีการกำหนดเป้าหมายผลการพัฒนาสุขภาพในระดับชุมชน ระดับครอบครัว และระดับบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ ความยั่งยืนและการขยายผลการจัดการระบบสุขภาพชุมชน ที่จะนำไปสู่การจัดการระบบสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป (ณัชชภัทร พานิช และคณะ, 2558) และสอดคล้องกับ นางเยาว์ อุดมวงศ์ และคณะ ได้ศึกษาถึงการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน พบว่า การมีผู้นำที่ดี การนำต้นทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์ การทำงานแบบภาคีเครือข่าย โดยต้องอาศัยองค์กรหลักในชุมชนเป็นสำคัญ และบุคลากรทางสาธารณสุขยังเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการประสานงานระหว่างภาคีเครือข่าย อภิปรายได้ว่า การพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนควรให้ความสำคัญกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทเป็นฐาน ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน (นางเยาว์ อุดมวงศ์ และคณะ, 2555)

องค์ความรู้ใหม่

สุขภาวะชุมชนมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ทั้งด้านความจำเป็นของชุมชน รวมถึงการมีบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่มีคุณภาพและเข้าถึงได้ การเป็นต้นแบบสำคัญของความจำเป็นสำหรับสุขภาวะชุมชน ด้านความปลอดภัยในชุมชน เช่น การป้องกันอุบัติเหตุและการลดอุบัติเหตุ ด้านเศรษฐกิจ การมีโอกาสทางการทำงานและการมีรายได้ที่สามารถทำให้มีความสุขได้ การมีสภาพคล่องทางเศรษฐกิจในชุมชนที่สามารถสนับสนุนความเจริญรุ่งเรืองและการพัฒนา ด้านสังคมและวัฒนธรรม การมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่แข็งแกร่งและสร้างเครือข่ายทางสังคมที่สนับสนุน การรักษาศักยภาพและวัฒนธรรมท้องถิ่น การรักษาความรู้เชิงวัฒนธรรม และการสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อม การมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัยและการพัฒนา การรักษาสิ่งแวดล้อมที่สะอาด การป้องกันมลพิษ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อาจกล่าวได้ปัจจัยต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกับการสร้างสุขภาวะชุมชนที่ยั่งยืนและมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยตรงหรือโดยอ้อมผ่านกระบวนการทางทุนทรัพย์ การเข้าถึงทรัพยากร การส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคม และการทำงานร่วมกันในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม โดยทั้งหมดต้องอิงบริบทสังคมและวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนา ดังภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 การพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน และนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยแนวทางทั้งหมด 4 ด้าน กล่าวคือ การพัฒนาแกนนำจิตอาสา การบูรณาการการสื่อสารสุขภาพ การบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และการพัฒนาร่วมมือกับเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตจากภายนอกชุมชน ทั้งนี้ผลการวิจัยได้ให้ข้อมูลและแนวทางที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสุขภาพชุมชนในท้องถิ่นนี้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนได้ ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งนี้ สุขภาพชุมชนและคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประชาชนมีสุขภาพดี ชุมชนมีความเข้มแข็งจะส่งผลต่อคุณภาพของประเทศในภาพรวม การเสริมศักยภาพชุมชนให้มีความรอบรู้ทางสุขภาพพื้นฐานเพื่อให้มีความสามารถในการบริหารจัดการตนเองได้จึงมีความสำคัญต่อระบบสุขภาพในภาพรวม หน่วยงานทั้งระดับชุมชน จังหวัด เขต และระดับประเทศ ควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสุขภาพในระดับปัจเจกและชุมชนให้มีความเข้มแข็งและต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการออกแบบการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อให้สามารถศึกษาประเด็นปัญหาสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และเพื่อเป็นการเสริมสร้างการเรียนรู้ด้านระบบสุขภาพชุมชนไปพร้อม ๆ กัน

เอกสารอ้างอิง

- ณัชภัทร พานิช และคณะ. (2558). ยุทธศาสตร์การจัดการระบบสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน. วารสาร สังคมศาสตร์วิชาการ, 8(ฉบับพิเศษ), 169-189.
- เทศบาลตำบลสวนผึ้ง. (2561). แผนพัฒนาตำบล พ.ศ. 2561-2564. ราชบุรี: เทศบาลตำบลสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี.
- นงเยาว์ อุดมวงศ์ และคณะ. (2555). การพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารสาธารณสุขล้านนา, 13(1), 51-58.
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1-61. (13 ตุลาคม 2561).

- ผู้นำชุมชนคนที่ 1. (6 กันยายน 2566). การพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน: กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. (นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้นำชุมชนคนที่ 2. (6 กันยายน 2566). การพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน: กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. (นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคนที่ 1. (6 กันยายน 2566). การพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน: กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. (นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคนที่ 2. (6 กันยายน 2566). การพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้บริบทเป็นฐาน: กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. (นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- เรมวอล นันท์ศุภวัฒน์ และคณะ. (2555). การพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนตำบลไชยสถาน. พยาบาลสาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 39(2), 144-156.
- เริงวิชญ์ นิลโคตร และคณะ. (2565). การพัฒนาสุขภาวะชุมชนโดยประยุกต์ใช้บริบทชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาการฟ่อนไทยทรงดำบ้านดอนทอง ตำบลดอนข่อย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วารสารกระแสวัฒนธรรม, 23(24), 94-110.
- Hfocus. (2019). "WHO" Warning of 10 threats to global health in 2019. Retrieved December 22, 2023, from <https://www.hfocus.org/content/2019/01/16776>